

fot. Canva

OBYWATELSKA AGENCJA RATINGOWA

METODOLOGIA DOKONYWANIA AUDYTÓW OBYWATELSKICH

w polskich mediach

Filip A. Gołębiowski

Projekt „Obywatelska Agencja Ratingowa” jest realizowany ze środków Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO 2022.

WSTĘP

Niniejszy dokument prezentuje metodologię dokonywania audytów obywatelskich w polskich mediach. Jest to autorski pomysł twórców i wykonawców projektu "Obywatelska Agencja Ratingowa" realizowanego dzięki dofinansowaniu z Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2021-2030 NOWEFIO 2022. Metodologia została skonsultowana z uczestnikami I Kongresu Debaty Publicznej w dniu 16.12.2022. Prezentuje ona kolejne etapy działań w ramach dokonywania audytów obywatelskich oraz zawiera szczegółowy formularz kontrolny wraz ze scenariuszami wywiadów z przedstawicielami redakcji.

Celem tego działania (audytu obywatelskiego) jest kompleksowa ocena funkcjonowania redakcji medialnych w kilku wymiarach:

- przestrzegania praw pracowniczych i warunków pracy dziennikarzy i pracowników mediów (dalej **PP**);
- dostosowanie budynków i pomieszczeń wewnętrznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (dalej **OzN**);
- niezależności finansowej mediów (udział kontraktów reklamowych ze spółek skarbu państwa i od innych podmiotów w budżecie medium) - dalej **NF**;
- prawnego wyznacznika jakości dziennikarskiej (wygrane/przegrane procesy, liczba sprostowań, itp.) - dalej **PW**.

Ocena danej redakcji po dokonaniu audytu obywatelskiego odbywać się będzie zgodnie z poniższym wzorem:

$$\underline{\text{PP (max 35 pkt) + OzN (max 35 pkt) + NF (max 15 pkt) + PW (max 15 pkt) = 100 pkt (maksymalna nota za audyt obywatelski, dalej AO)}}$$

W przypadku, gdy redakcja odmówi dostępu do danych z któregośkolwiek wymiaru, otrzyma w jego ramach automatycznie najniższą notę.

NADAWANIE NOT

Po dokonaniu audytu obywatelskiego ocena dla danej redakcji (w zakresie 0-100 pkt) będzie łączona z wynikami obywatelskiego monitoringu mediów, który jest dokonywany na bieżąco przez Wolontariuszy fundacji Instytut Dyskursu i Dialogu w ramach programu INDID MEDIA WATCH. Jest to analiza samych przekazów medialnych w kilku wymiarach:

- zgodności tytułów z treścią (dalej **ZT**);
- unikania stronniczości politycznej (dalej **SP**);
- unikania manipulacji i *fake newsów* (**MFN**);
- unikania stosowania propagandy (**PR**);
- unikania stosowania hejtu i mowy nienawiści (**MN**)

Każdy z powyższych czynników składa się po równo (20 pkt) na ocenę jakości przekazów medialnych danej redakcji wg wzoru:

ZT + SP + MFN + PR + MN

= 100 pkt (maksymalna nota za jakość przekazów medialnych, dalej **PM)**

Jak zatem widać ocena ogólna składać się będzie z dwóch czynników:

- wyników audytu obywatelskiego (**AO**)
- wyników monitoringu mediów w zakresie jakości przekazów medialnych (**PM**)

Łączna maksymalna nota, to 200 pkt (AO + PM = 200 pkt). Noty będą nadawane redakcjom wg następujących zasad (noty od najwyższej do najniższej):

"Nota **A+**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 181-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 85 pkt,
- w żadnej ze składowych AO i PM nie może uzyskać mniej niż 3 pkt.

"Nota **A-**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 181-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 80 pkt,
- w maksymalnie jednej ze składowych AO i PM może uzyskać mniej niż 3 pkt.

"Nota **B+**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 161-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 70 pkt,
- w maksymalnie jednej ze składowych AO i PM może uzyskać mniej niż 3 pkt.

"Nota **B-**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 161-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 65 pkt,
- w maksymalnie dwóch ze składowych AO i PM może uzyskać mniej niż 3 pkt.

"Nota **C+**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 141-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 55 pkt,
- w maksymalnie dwóch ze składowych AO i PM może uzyskać mniej niż 3 pkt.

"Nota **C-**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 141-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 50 pkt.

"Nota **D+**" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 121-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 50 pkt,
- w maksymalnie trzech ze składowych AO i PM może uzyskać mniej niż 3 pkt.

"Nota D-" - redakcja musi spełnić następujące warunki:

- łącznie zgromadzić punkty w przedziale 100-200,
- zarówno w ramach AO jak i PM musi uzyskać minimum po 45 pkt.

Wszystkie redakcje, które uzyskają poniżej 100 pkt otrzymują notę "E", która oznacza ocenę najniższą.

AUDYTY OBYWATELSKIE

Przeprowadzanie audytów obywatelskich składa się z kilku etapów:

ETAP 1 - formowanie zespołów

Zespoły składać się będą z 5. osób, spośród których rekomendowane jest zaangażowanie jednego seniora. Muszą być to zespoły różnorodne pod względem płciowym oraz zapoznane z metodologią dokonywania AO.

ETAP 2 - pozyskiwanie redakcji do projektu

Wysyłanie zaproszeń do redakcji powinno odbyć się najpóźniej na 2 miesiące przed planowanym audytem obywatelskim. Listy, e-maile i telefony należy stosować adekwatnie do danej redakcji w zależności od responsu. W przypadku braku responsu - należy stosować zapytania w trybie dostępu do informacji publicznej tam, gdzie jest to możliwe i wskazane.

ETAP 3 - zapytania o dokumentację

Każda redakcja podczas 2-miesięcznego okresu od wyrażenia zgody na udział w projekcie powinna zostać zapytana o dokumentację umożliwiającą realizację formularza kontrolnego i określenie:

- liczby osób zatrudnionych w redakcji wraz z przyporządkowaniem formy zatrudnienia,
- budżetów redakcji za 3 ostatnie lata,
- liczby i wartości reklam zamieszczanych w mediach z podziałem na spółki skarbu państwa i inne za ostatnie 3 lata,
- siatki wynagrodzeń w redakcji z podziałem na rodzaj stanowiska,
- liczbę toczących się postępowań sądowych wobec redakcji w podziale na postępowania cywilne i karne (w szczególności z art. 212 KK).

ETAP 4 - wizyty w redakcjach

Redakcję powinny odwiedzać 2 lub 3 osoby z danego zespołu. Pozostałe 2-3 powinny być zaangażowane głównie w analizę otrzymanej dokumentacji. Preferowana jest obecność jednego seniora lub osoby z niepełnosprawnością podczas wizyty. Każdy członek zespołu powinien otrzymać specjalny identyfikator. Wywiady z przedstawicielami redakcji powinny w miarę możliwości odbywać się równocześnie - jedna osoba rozmawia z kimś z kierownictwa, a druga z kimś niższego szczebla. Poniżej formularz kontrolny:

Podczas wizyty w redakcji medialnej sprawdź jej dostosowanie względem osób z niepełnosprawnościami:

1. Czy zewnętrzna część budynku redakcji jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami:
 - a. czy jest podjazd dla osób poruszających się na wózkach? Kąt nachylenia (w stopniach):...
 - b. czy jest wyraźnie wyodrębnione i oznaczone miejsce parkingowe dla osób z niepełnosprawnościami?
 - c. czy miejsca parkingowe mają odpowiednią szerokość? Wpisz liczbę centymetrów:...
2. Czy wewnątrz budynku redakcji jest dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami:
 - a. czy w siedzibie redakcji są progi, które uniemożliwiają ich przekroczenie osobom poruszającym się na wózkach? (jeśli tak, to ile? wpisz: ...)
 - b. czy znajdują się tam dające się wyodrębnić korpusty schodów? (jeśli tak, to ile? wpisz: ...)
 - c. czy budynek jest wyposażony w windę lub podjazdy wewnętrzne dla osób z niepełnosprawnościami? (jeśli tak, to ile? wpisz: windy:..., podjazdy:...)
 - d. czy szerokość korytarza umożliwia poruszenie się osobom na wózkach? Wpisz liczbę centymetrów szerokości w najwęższym miejscu korytarza:.....
 - e. czy toalety są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami? Wpisz jakie udogodnienia dla OzN są w toaletach:....

Podczas analizy zgromadzonej dokumentacji ustal:

3. Jak wielu pracowników/współpracowników zatrudnia redakcja?

- a. na umowę o pracę: ...
- b. na podstawie umów cywilnoprawnych: ...
- c. na podstawie tzw. samozatrudnienia (B2B): ...
- d. inne formy:

4. Jaka jest średnia wynagrodzeń brutto w redakcji?

- a. na szczeblu kierowniczym: ...
- b. na szczeblu pracowników merytorycznych podlegających bezpośrednio kierownictwu: ...
- c. na najniższym szczeblu: ...
- d. inne:

5. Jaka jest liczba kontraktów reklamowych podpisanych przez zarząd redakcji/medium?

- a. w 2022 r.: (w tym ze spółkami Skarbu Państwa: ...)
- b. w 2021 r.: (w tym ze spółkami Skarbu Państwa: ...)
- c. w 2020 r.: (w tym ze spółkami Skarbu Państwa: ...)

6. Jaka jest średnia wartość (w PLN) kontraktu reklamowego zawartego przez zarząd redakcji medium?

- a. w 2022 r.: (w tym ze spółkami Skarbu Państwa: ...)
- b. w 2021 r.: (w tym ze spółkami Skarbu Państwa: ...)
- c. w 2020 r.: (w tym ze spółkami Skarbu Państwa: ...)

7. Ile procesów sądowych w ostatnich trzech latach było toczonych przeciwko redakcji lub przedstawicielom redakcji?

- a. w ramach postępowań cywilnych
- b. w ramach postępowań karnych (w tym z art. 212 KK)

8. Jak wiele sprostowań redakcja musiała opublikować w podziale na lata:

a. w 2022 r.: (w tym po wyrokach sądu: ...)

b. w 2021 r.: (w tym po wyrokach sądu: ...)

c. w 2020 r.: (w tym po wyrokach sądu: ...)

UWAGI:

.....

.....

.....

.....

.....

Podczas sprawdzania warunków pracy pracowników redakcji:

9. Oceń stanowiska pracy w redakcji:

a. liczba biurek wraz z pełnym wyposażeniem (komputer, telefon, drukarka, fotel):.....

b. jakość foteli przy stanowiskach pracy w skali od 1-5 (jeśli są):

.....

c. uwagi:.....

.....

.....

10. Sprawdź czy w redakcji istnieje:

a. wspólna przestrzeń, w której można spożyć posiłek: (liczba:...)

b. miejsce, w którym pracownik może się zrelaksować/odstresować: (liczba ...)

11. Ustal czy w redakcji są związki zawodowe?

- a. liczba związków zawodowych funkcjonujących w redakcji:...
- b. liczba osób zapisanych do związku zawodowego:... (na ogół pracowników etatowych:...)

Scenariusz wywiadu z pracownikiem kierownictwa redakcji

I. Jak wygląda codzienne funkcjonowanie redakcji?

- a. O której zaczynają się kolegia redakcyjne (jeśli w ogóle się odbywają)? Jak przebiegają? Czy są burzliwe?
- b. Czy dużo pracowników uczestniczy w codziennych pracach redakcji? Jak wiele osób ma pracę zdalną? Czy kontakt jest przez to utrudniony?

II. Jaki jest profil działania państwa redakcji?

- a. Czy jesteście bardziej redakcją newsową, która po prostu dostarcza informacji?
- b. Czy jesteście bardziej redakcją opiniotwórczą, która przede wszystkim kładzie nacisk na publicystykę?
- c. Czy prowadzicie działania z zakresu dziennikarstwa śledczego?

III. Jak wygląda rozliczanie pracowników (dziennikarzy) z realizacji działań?

- a. Czy delegowanie zadań odbywa się wspólnie w porozumieniu z redakcją czy raczej są po prostu przypisywane do osób bez pytania?
- b. Czy często się zdarza, że dziennikarz odmawia wykonania powierzonego mu zadania? Jeśli tak, to jakie są powody, które podaje?
- c. Czy często dziennikarze przekraczają terminy na realizację zadań?
- d. Jak są traktowane osoby, które nie dotrzymują terminów?
- e. Jak często rozstajecie się Państwo jako redakcja z dziennikarzami? Czy są to trudne momenty? Proszę opowiedzieć przykład (bez nazwisk).

IV. Jakie są priorytety państwa redakcji?

- a. Czy jesteście bardziej redakcją newsową, która po prostu dostarcza informacji?
- b. Czy jesteście bardziej redakcją opiniotwórczą, która przede wszystkim kładzie nacisk na publicystykę?
- c. Czy prowadzicie działania z zakresu dziennikarstwa śledczego? Jeśli tak, to proszę opowiedzieć jak wygląda ono w państwa redakcji.
- d. Czy jesteście Państwo stronnictwą redakcją? Czy sprzyjacie bardziej którejś z partii politycznych? Czy w podziałach światopoglądowych zajmujecie jakieś stanowisko?
- e. Czy ma Pan/i dodatkowe uwagi do funkcjonowania Państwa redakcji?

Scenariusz wywiadu z pracownikiem niższego szczebla redakcji

I. Jak wygląda codzienne funkcjonowanie redakcji?

- a. Czy uczestniczy Pan/i w spotkaniach redakcyjnych/kolegiach? Jak one wyglądają z Pana/i perspektywy?
- b. Jak traktowani są podczas spotkań pracownicy tacy jak Pan/i? Po partnersku czy raczej z góry?

II. Jaki jest zakres Pana/Pani zadań redakcji?

- a. Co jest Pana/i głównym polem odpowiedzialności?
- b. Czy jest Pan/i zadowolona z takiego zakresu działań?
- c. Jeśli nie, to czy próbował/a Pan/i kiedyś apelować o zmiany? Jakie to przynosiło skutki?

III. Jak wygląda traktowanie i rozliczanie pracowników (dziennikarzy) z realizacji działań?

- a. Czy ma Pan/i poczucie, że jest traktowany w redakcji podmiotowo?
- b. Czy doświadczyła Pan/i w pracy zachowań o charakterze mobbingu? Jeśli tak, to proszę o tym opowiedzieć.
- c. Czy słyszał/a Pan/i o nadużyciach ze strony kierownictwa wobec innych pracowników? Jeśli tak, to proszę o tym opowiedzieć.

Metodologia dokonywania audytów obywatelskich w polskich mediach powstała w ramach projektu "Obywatelska Agencja Ratingowa" finansowanego ze środków Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO 2022 Narodowego Instytutu Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego.

INDID
Instytut Dyskursu
i Dialogu

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Rządowy Program
Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich
na lata 2021-2030
NOWEFIO

